

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Ι. Δ. ΚΟΝΤΥΛΑΚΗ

(1881 — 1882)

Στὸ Ἱστορικὸ Ἀρχεῖο Κρήτης ὑπάρχουν δύο φάκελλοι ἀλληλογραφίας τῶν ἀδελφῶν Τιμοθέου καὶ Ἰωάννη Ψαρουδάκη, γιῶν τοῦ Γεωργίου Ψαρουδάκη, ἐλληνοδιδασκάλου. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἀλληλογραφίας αὐτῆς εἶναι τὸ ἀρχεῖο τῆς παλιᾶς Χανιώτικης ἐφημερίδας «Ἡ Ἀλήθεια», ποῦ τὴν ἔβγαζε ὁ Τιμόθεος στὰ 1880—2 καὶ 1891 (1).

Ἀπὸ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Π. Βουρδουμπάκη, ἐπάρχου Σητείας (18/30 Μαΐου 1880) πρὸς τὸν Τιμόθεο Ψαρουδάκη, μαθαίνομε, πὼς ὁ Ἰω. Κοντυλάκης ὑπηρετοῦσε τότε ὡς γραμματεὺς τοῦ Εἰρηνοδικείου Σητείας, στὸ νεοπαγῆ συνοικισμό τοῦ Λιμένος Σητείας.

«Γνωμοδοτῶ δὲ τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ ἀξιότιμου φύλλου σας νὰ ἀναθέσῃτε εἰς τὸν Κύριον Ἰωάννην Κονδυλάκην, Γραμματεῖα τοῦ Εἰρηνοδικείου (2), ὅστις ἐλπίζω τῇ ἐμῇ προτροπῇ νὰ ἀποδεχθῇ αὐτήν.» Ὁ Κοντυλάκης (γεννημένος στὴ Βιάννου τοῦ 1861) ἦταν τότε νεώτατος, κι' εἶχε φαίνεται ἀρκετὴ κλίσι πρὸς τὰ γράμματα καὶ τὴ δημοσιογραφία, ποῦ στὴν Κρήτην βρισκόταν ἀκόμα στὰ σπάργανα (3). Δέχτηκε τὴν ἐπιστάσιαν τοῦ φύλλου στὴν Ἀνατολικὴν Κρήτην κι' ἔγραψε ὅσους μπορούσε συνδρομητῆς. Κοντὰ ὅμως στοὺς συνδρομητῆς ἔγραφε κι' ἀνταποκρίσεις. Ἀπὸ μιὰ, μαθαίνομε τὰ ἐκλογικὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτιάδη πασσᾶ, τὴν κάπως ἀστεία σύρραξιν τῶν Χριστιανῶν με τοὺς μωαμε-

θανοὺς στὶς δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ 1881, ποῦ μοῦ θυμίζει τὴν ἀθώοτερη ἐκείνη σύρραξιν τουρκοπαίδων καὶ χριστιανοπαίδων κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Σάββα πασσᾶ στὴ Βιάννου (βλέπε τὸ διήγημα τοῦ Κοντυλάκη γιὰ τὸν Καπετανάκη «Ἀντάρτης» στὸν τόμο «Πρῶτη Ἀγάπη».) Ἐδῶ ὅμως ὑπάρχουν καὶ τραυματίες τρεῖς ἢ τέσσαρις Χριστιανοὶ καὶ δέκα τουλάχιστον Τούρκοι. Ὁ Τιμ. Ψαρουδάκης ἐδημοσίευσεν τὴν ἀνταπόκρισιν, ἀλλὰ διώρθωσε τὸν ἀριθμὸ, προφανῶς γιὰ νὰ μετριάσῃ τὴν ἐντύπωσιν, γράφοντας «ἄλλων τῶσων».

Σ' ἄλλην ἀνταπόκρισιν περιγράφει τὴ νεόκτιστη πόλιν τῆς Σητείας καὶ τὸ ἐλληνικὸ σχολεῖο τοῦ λειτουργοῦσ' ἐκεῖ. Ἀντὶ γιὰ τὴν ὑπογραφήν του παραγγέλλει νὰ τεθοῦν τάρχικά του. Αὐτὴ ἡ ἀνταπόκρισιν εἶναι ἀνεξάρτητη.

Ἡ τρίτη καὶ τελευταία, μὰ πιὸ χαριτωμένη, μᾶς μεταφέρει στὴν πρωτόγονην κι' ἀπλοϊκὴν κρητικὴν κοινωνίαν τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος (ὁ Κοντ. τὸν λέει 18^{ος}!), ποῦ διασκεδάζει καὶ διαπλάσσεται με ἐρασιτεχνικὰς θεατρικὰς παραστάσεις. Τέτοιοι σύλλογοι δὲν ἔλειπον στὴν ἄλλη Κρήτη, στὰ Χανιά εἶχαν τὴν «Εὐτέρπη», στὸ Ρέθυμνον γνωρίζω πὼς ἀνέβαιναν στὸ σανίδι σοβαροὶ ἐπιστήμονες (ὁ γηραιὸς Γυμνασιάρχης μου κ. Γενεράλιος π. χ.) στὴ Σητεία δὲν ἔπρεπε νὰ πᾶν πίσω. Ὅχτώ φιλότιμοι νέοι, ὑπάλληλοι ἢ γιοὶ ὑπαλλήλων, ἀνάλαβαν τὴν διδασκαλίαν κωμωδιῶν, στὶς ὁποῖες, φυσικὰ, οἱ ἴδιοι θάναλαμβάναν καὶ τοὺς γυναικειοὺς ρόλους. Ἀνάμεσά τους κι' ὁ Κοντυλάκης, «εὐπαιδευτος καὶ φιλόμουσος», ὅπως αὐτοκαλεῖται.

Ἡ ἀλληλογραφία αὐτὴ εἶναι γραμμὴν σ' ἐπιτηδευμένην καθαρεύουσαν μ' ἀρκετὰ λάθη, δὲ μπορεῖ δὲ νὰ μᾶς προειδεῖσῃ γιὰ τὸ σπινθηροβόλον τοῦ χρονογράφου πνεύμα οὔτε γιὰ τὴν γλαφυρότητα τοῦ κατοπινοῦ πεζογράφου.

Ὅμως εἶναι χαρακτηριστικὴ γιὰ τὴν πρώτην εἴσοδον τοῦ Κοντυλάκη στὴ δημοσιογραφίαν καὶ στὴ δημόσιαν ζωὴν, γιὰ τὸ ταπεινὸν τοῦ ξεκίνημα' ἀπ' τὴν πιὸ ἄγνοη-

(1) Γιὰ τοὺς Ψαρουδάκηδες αὐτοὺς κοίτα Ν. Β. Τσαυδάκη, στὸ «Νεοελληνικὸν Ἀρχεῖον» Α' (1935) σ. 95—6.

(2) Ὁ Κοντυλάκης ὑπηρέτησε (ὅπως ἐξάγω ἀπ' τοὺς Ἀπολογισμοὺς τῆς Γ. Δ. Κρήτης 1879—82) στὶς ἐξῆς θέσεις: βοηθὸς γραμματεῖος Ἐφετεῖου Χανίων 1 Μαρτίου—15 Ὀκτωβρ. 1879. Γραμματεὺς Εἰρηνοδικείου Χανίων 16—20 Ὀκτωβρ. 1879, Μεραμπέλλου 23 Ἰουλίου 1880—6 Φεβρ. 1881 καὶ Σητείας 17 Φεβρουαρίου 1881—15 Σεπτ. 1882. Ἄν ἀπ' τὶς 20 Ὀκτωβρ. 1879 μέχρι τὶς 23 Ἰουλίου 1880 ὑπηρέτησε (πράγμα πιθανόν), δὲν ἐξακριβώσα.

(3) Ἡ ἐκδοσις πολιτικῶν ἐφημερίδων στὴν Κρήτην ἐπετράπη μετὰ τὸ 15^{ον} ἄρθρον τῆς Συνθήσεως τῆς Χαλέπας (9/21 Νοεμβρ. 1878). Πρωτότερα ἔβγαίνε μόνον ἡ ἐπίσημη ἐφημερίδα τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης «Κρήτη» ἐλληνικὰ καὶ τουρκικὰ.

μὲν κρητικὴ ἐπαρχία πρὸς τὴν ἑλληνικὴν πρωτεύουσα γιὰ τὴν κατάκτησιν τῆς δόξας τοῦ ἀγωνιστῆ καὶ τοῦ λογοτέχνη. Κι' ἐπειδὴ ὅλως διόλου ἀγνοεῖται ἡ ἀρχὴ αὐτῆ τοῦ Κονδυλάκη, τὴ φέρνομε στὸ φῶς γιὰ τοὺς συστηματικώτερους βιογράφους καὶ μελετητές του.

Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ

1. Γραμμὴν μὲ τὸ χέρι τοῦ Κονδυλάκη
Λιμὴν Σιτείας 18 Ἀπριλίου 1881

Ἀξιότιμε Κύριε Συντάκτα,

Συνημμένως ᾧδε ἐπιστρέφομεν ὑμῖν τὰς ἀποσταλείσας ἡμῖν δύο ἀγγελίας πρὸς εὔρεσιν συνδρομητῶν τῆς ἀξιότημου Ἐφημερίδος Σας ἢ Ἀληθείας, σὺν τῇ πληροφορίᾳ ὅτι τὴν μὲν τοῦ κ. Ἰ. Ἀ. Ἀντύπα συνδρομὴν θέλετε λάβη παρὰ τοῦ ἴδιου, ἐρχομένου αὐτόθι ὡς βουλευτοῦ, τὰς δὲ τῶν ἄλλων καὶ τὰς ἡμετέρας μετὰ τὴν λήψιν τῶν δύο πρώτων φύλλων τῆς Ἀληθείας.

Ἐν τούτοις δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ἡμῶν ὑπολήψεως.

Οἱ ὅλως Ὑμέτεροι

Ἰ. Δ. Κονδυλάκης

Θεόδωρος Ἰ. Ξενακάκης

2

Λιμὴν Σιτείας 19 Μαΐου 1881

Ἀξιότιμε Κύριε Ψαρουδάκη,

Ἐπανειλημμένως ἤδη ἔχω λάβη ἐνταῦθα τὰ διὰ τοὺς ἐν Μεραμβέλλῳ συνδρομητὰς Σας φύλλα τῆς ἀξιότημου ἐφημερίδος Σας. Συνεπεῖα τούτου ἐπανειλημμένως, ἔγραψα Ὑμῖν δηλῶν ὅτι ἐν Σιτεία καὶ οὐχὶ ἐν Νεαπόλει διαμένω, ἀλλ' οὐδεμίαν ἀπάντησιν Σας ἔλαβον, τὰ δὲ διὰ τὸ Μεραμβέλλον φύλλα τῆς Ἀληθείας ἐξακολουθοῦν νὰ μοὶ στέλλονται ἐνταῦθα. Φροντίσετε λοιπὸν ἵνα λάβη τέλος ἡ ἐπιζήμιος αὕτη δι' Ὑμᾶς διανομὴ τῶν φύλλων, ἀποστέλλοντές μοι μόνα τὰ διὰ τὴν Σιτεϊαν φύλλα καὶ θέλω προσπαθῆ νὰ σᾶς φαίνομαι ὠφέλιμος πάντοτε διανέμων τὰ φύλλα τῆς Ἀληθείας ὅπου δεῖ.

Ὁ Κ. Ἐπαρχος Σιτείας θέλει σᾶς εἰδοποιήσῃ περὶ τῶν κρατηθέντων τὴν Ἀληθειαν καὶ θέλῃ σᾶς ἐπιστρέψῃ τὰ μὴ κρατηθέντα φύλλα.

Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαιρέτου ὑπολήψεώς μου.

Ἰ. Δ. Κονδυλάκης

Κἀγὼ ἐνεγράφην ἐν τῇ ἀποσταλείσῃ μοι ἀγγελίᾳ μετ' ἄλλων τινῶν. στείλετε ἀποδείξεις πρὸς πληρωμὴν. Αἱ ἀγγελίαι ἐπεστράφησαν ὑμῖν.

Ὁ ἴδιος

3

Ἐν Λιμένι Σιτείας τῇ 10ῃ Αὐγούστου 1881

Ἀξιότιμε Κύριε Ψαρουδάκη

Τὰς Δημοτικὰς ἐκλογὰς τοῦ ἐνταῦθα Δήμου τῆς Ῥουκάκας παρηκολούθησαν οὐ σμικραὶ ταραχαί. Ἡ 19 Ἰουλίου ὤρισθη τὸ πρῶτον πρὸς διεξαγωγὴν αὐτῶν, ἀλλ' οἱ κομματισμοὶ καὶ αἱ ἐπόμενα τούτων ἐριδες ἐματαιώσαν τὰς ἐνεργείας τῆς Ἀρχῆς. Οἱ Δημόται ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς ὑποψηφίους τῶν διηρέθησαν εἰς δύο ἢ τρία στρατόπεδα τὰ ὁποῖα συνεπλάκησαν πρὸς ἀλλήλα διὰ λίθων καὶ βροπάλων, ἡ δὲ σκηνὴ αὕτη κατέληξε διὰ τοῦ τραυματισμοῦ τριῶν ἢ τεσσάρων Χριστιανῶν καὶ (ἄλλων τῶσων) δέκα τοῦλάχιστον Ὀθωμανῶν καὶ τῆς ἀρπαγῆς τῶν καλπῶν καὶ τῆς διασκορπίσεως τῶν ψηφοδελτίων.

Συνεπεῖα τούτου ἐδέησεν ἵνα ἀναβληθῶσιν αἱ ἐκλογαὶ ὑπὸ τῆς Ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς, ἥτις, φρονίμως ποιοῦσα, ἐθέσπισεν ἵνα οἱ μὲν Ὀθωμανοὶ ψηφοφορήσωσιν τὴν Παρασκευὴν 30 Ἰουλίου ε. ε., οἱ δὲ Χριστιανοὶ τὴν Κυριακὴν 2αν τρ. μ. πρὸς πρόληψιν ἐνδεχομένης ῥήξεως μεταξὺ τῶν δύο στοιχείων. Ἀλλ' ὅμως οἱ Ὀθωμανοὶ συμπατριῶται ὑπ' ἄλλου αἰσθήματος ἢ τοῦ πρὸς τοὺς νόμους σεβασμοῦ καὶ τῆς ὁμονοίας ὁρμώμενοι ἐν τῇ περιστάσει ταύτη, ἀντὶ νὰ μεταβῶσιν τὴν Παρασκευὴν μετέβησαν τὴν Κυριακὴν, ὠρισμένην διὰ τοῦς Χριστιανούς εἰς τὸν τόπον τῆς ψηφοφορίας. Τοῦτο ἰδὼν ὁ ἀξιεπάμεινος ὑπολοχαγὸς Μ. Πετράκης ἔθηκε δύο φρουράς, τὴν μὲν ὅπως φυλάττῃ τὰς κάλπας, τὴν δὲ ὅπως λαμβάνῃ τὰ ἐγχειρίδια καὶ τὰς ῥάβδους τῶν προσερχομένων ψηφοφόρων καὶ κατόπιν τὰ ἀποδίδει πάλιν αὐτοῖς. Καὶ οἱ μὲν Χριστιανοὶ ὑπακούσαντες εἰς τὴν διαταγὴν ταύτην τῆς ἀρχῆς προσῆλθον ἐν τάξει καὶ κατέθηκαν τὰς ψήφους αὐτῶν, Ὀθωμανοὶ ὅμως τινὲς νομίζοντες φαίνεται ὅτι ὁ πέλεκυς τῆς δικαιοσύνης καθεύδει βαρούρειον ἠρνήθησαν νὰ παραδόσωσι τὰς ὁποίας ἔφερον ἀσυνήθους μεγέθους ῥάβδους ἐπιλούσαντες τοὺς χωροφύλακας διὰ καπηλικωτάτων ὕβρεων καὶ ἐπὶ τέλους εἰπόντες αὐτοῖς «σὲ λιγάκι θὰ δῆτε σεῖς». Πράγματι περαιωθεῖσης τῆς ψηφοφορίας οἱ Ὀθωμανοὶ προβαλόντες ὡς αἰτίαν τὴν λήψιν τῶν ῥάβδων ἔλαβον ἑτέρας ῥάβδους καὶ ἀναβάντες εἰς τὸ παρὰ τὴν Ῥουκάκαν ὕψωμα ἐξεσφενδόνισον βροχηδὸν λίθους κατὰ τῶν ἐναπομεινάντων ἐν Ῥουκάκᾳ ὀλιγαριθμῶν Χριστιανῶν ψηφοφόρων καὶ τῶν χωροφυλάκων. Ὁ λιθοβολισμὸς οὗτος, συνοδεύμενος καὶ ὑπὸ τρομερῶν ὕβρεων, διήρκεσε λεπτὰ τινα καθ' ἃ ὁ λοχαγὸς Ἐρυχίνης καὶ ὁ Ἐμμ. Χειμῶνας χωροφύλαξ ἐτραυματίσθησαν, κατόπιν δὲ ἐνθουσιῶντες ἐκ φανατισμοῦ οἱ ἐκ Δάφνης Ἀλῆς Ἀρναουτάκης καὶ Μουσταφᾶς Χιλαλάκης, ἀφ' οὐ ματαίως

παρώτρυνον τοὺς λοιποὺς Ὀθωμανοὺς εἰς ἔφοδον κατὰ τῶν Χριστιανῶν, ὥρμησαν διὰ τῆς κατωφρείας καὶ μὲ τὰ ἐγχειρίδια ἀνά χειρας εὐρέθησαν ἐν τῷ μέσῳ τῶν ὄλων Χριστιανῶν, οἵτινες βλέποντες τὴν ἑαυτῶν ζωὴν κινδυνεύουσαν κατέφερον αὐτῶν εὐστοχὰ τινὰ ραπίσματα τὰ ὁποῖα ἤρκεσαν ὅπως ρίψωσιν ἀναισθητοὺς κατὰ γῆς τοὺς τολμηροὺς τούτους θρησκομανεῖς. Τοῦτο ἰδόντες οἱ ἐπὶ τοῦ ὑψώματος Ὀθωμανοὶ ἀπεθριώθησαν καὶ ἄθροοι ὥρμησαν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ χωροφυλάκων, ἀλλ' οἱ τελευταῖοι οὗτοι βλέποντες τὸν ὁποῖον διέτρεχε ἡ ζωὴ των κίνδυνον ἔρριψαν εἰς τὸν ἀέρα πυροβολισμοὺς τινὰς οἵτινες ἔφερον τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα, διότι οἱ τε Ὀθωμανοὶ καὶ Χριστιανοὶ διεσκορπίσθησαν ἀμέσως. Μόλις παρήλθον λεπτά τινὰ ἡμερίας καὶ ἐπὶ τῶν ἀντικρῦ τῆς Ρουκάκας λόφων ἀνεφάνη ἑκατοντάς Χριστιανῶν ἐκ τῶν πλησιοχώρων οἵτινες ἀκούσαντες τοὺς πυροβολισμοὺς ἤρχοντο πρὸς βοήθειαν τῶν ὁμοδόξων αὐτῶν. Ἀξιόπαινος εἶναι ἡ διαγωγὴ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τῶν ἀξιοτίμων καὶ εὐηπολήτων Πατρῶν καὶ υἱῶν Φουνταλίδη, οἵτινες καθὼς πάντοτε καὶ ἤδη ἐφάνησαν φίλοι τῆς τάξεως καὶ ἐσεβάσθησαν τοὺς νόμους, διότι μυρίαὶ κατέβαλον προσπάθειας καὶ ἐπὶ τέλους κατῴρθωσαν νὰ στρέψωσι πρὸς τὰ ὀπίσω τοὺς νεήλιδας Χριστιανοὺς ἀπράκτους. Τοῦτο ὁμολογοῦσι καὶ οἱ Ὀθωμανοὶ λέγοντες «περισσότερο ζαμπιτλήκι ἔκαμεν ὁ Ἀναγνώστης Φουνταλίδης μὲ τοὺς υἱοὺς του ἢ οἱ ζαμπιτάδες».

Συνεπεία τῶν δυσαρρέτων τούτων συμβάντων ὁ Εἰσαγγελεὺς Λασιθίου Κ. Ταζεδάκης ἀφίκετο ἐν Ρουκάκᾳ ὅπως συνεχίσῃ τὰς ἐπὶ τῶν γεγονότων τούτων ἀνακρίσεις τοῦ Εἰρηνοδικείου Σιτείας.

Ἐναγωνίως ἀναμένει ἡ Σιτεία τὴν παραδειγματικὴν τῶν ἐνόχων τιμωρίαν ὅπως παύσῃ ἡ Κρήτη ἐν μέσῳ δεκάτῳ ὀγδόῳ αἰῶνι (sic) ταρασσομένη ἐκ τῶν δονήσεων τοῦ φανατισμοῦ, ὅστις ὑπῆρξεν ἡ μόνη αἰτία τῶν περιῶν ὁ λόγος σκηνῶν.

Ἐπόμενος τῇ Ὑμ. ἐπιστολῇ πρὸς εὐρεσιν συνδρομητῶν τῆς ἀξιοτιμῆς Ἐφημερίδος Σας ἐφρόντισα πρὸς εὐρεσιν τοιούτων, δυστυχῶς ὁμως μόνον τὸν Ἐμμανουὴλ Φουνταλίδην κάτοικον Τουρλωτῆς ἔπεισα ἵνα ἐγγραφῇ τοιοῦτος καὶ παρακαλῶ ἵνα τοῦ λοιποῦ ἀποστέλῃτε αὐτῷ τακτικῶς τὸ φύλλον. Πέποιθα ὅτι προσεχῶς θέλω εὐρεῖ καὶ ἄλλους τοιούτους.

Ἐν τούτοις Δέξασθε τὴν διαβεβαίωσιν τῆς πρὸς ὑμᾶς ἐξαίρετου ὑπολήψεως μεθ' ἧς διατελῶ

Ὅπως ὑμέτερος

Ι. Δ. Κονδυλάκης

4

Ἐν Λιμένι Σιτείας τῇ 19 Ἰβρίου 1881

Ἀξιότιμε φίλε Κύριε Ψαρουδάκη,

Διαβιβάζων Ὑμῖν συνημμένες ὡδε προῖόν τι τῶν σχολασίμων ὥρων μου, ἦτοι περιγραφὴν τῆς κωμοπόλεως Λιμὴν Σιτείας καὶ τῆς ἐν αὐτῇ Ἑλληνικῆς Σχολῆς, σὰς παρακαλῶ ἵνα φιλοξενήσητε αὐτὸ ἐν ταῖς στήλαις τῆς ἀξιοτιμῆς ἐφημερίδος σας, ὑπ' αὐτὸ δὲ ἀντὶ τῆς ὑπογραφῆς μου θέσητε τὰ ἀρχικά τοῦ ὀνοματεπωνύμου μου γράμματα.

Ἐπὶ τούτοις ἐκδηλῶν ὑμῖν ὅτι τὰ φύλλα τῆς Ἀληθείας, ἀφικνούμενα ἐνταῦθα τακτικῶς, διανέμονται ὡσαυτῶς τακτικῶς.

Διατελῶ ὅπως ὑμέτερος

Ι. Δ. Κονδυλάκης

5

Ἐν Λιμένι Σιτείας 2 Φεβρουαρίου 1882

Ἀξιότιμε φίλε Κύριε Ψαρουδάκη

Ἡ πρὸς ἡμᾶς ἀποστολὴ τῆς Ἀληθείας καθυστερεῖ ἤδη ἐπὶ τέσσαρας ἐβδομάδας καὶ τοῦτο στενοχωρεῖ τοὺς ἐνταῦθα συνδρομητὰς Σας, ἠνάγκασε δὲ καὶ τὸν Κονῶν Ἰωάννην Δερμιζάκην Δήμαρχον ἵνα μὴ ἐγγραφῇ συνδρομητῆς Ὑμῶν, καίτοι ἐδήλωσε προηγουμένως ὅτι ἐπεθύμει νὰ πράξῃ τοῦτο.

Αἱ καθυστεροῦσαι συνδρομαὶ συλλεχθεῖσαι ἀποστέλλονται πρὸς ὑμᾶς διὰ τοῦ Κου ἀνακριτοῦ Λασιθίου.

Καὶ ἐνταῦθα συνέστη θεατρικός θίασος, σκοπῶν ἵνα διὰ τοῦ εἰσοδήματος τῶν ὑπ' αὐτοῦ δοθησομένων παραστάσεων θεραπεύει τὰς ἀνάγκας τῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ Λιμένος φοιτῶντων ἀπόρων παιδῶν καὶ ἔρχεται ἀργῶς εἰς τοὺς πένητας. Οἱ εὐπαιδευτοὶ καὶ φιλόμουσοι νέοι Herman Manace τηλεγραφητῆς, Ι. Σκούφος, Ι. Κονδυλάκης, Εὐστράτιος καὶ Εὐάγγελος Βουρδουμπάκης, Ἐμμανουὴλ Καλογερίδης, Στέφ. Ξενικάκης καὶ Γεώργιος Ψαρουδάκης, πάνυ φιλοτίμως προσηνέχθησαν ἀθρομήτως ὅπως συγκροτήσωσι τὸν θίασον τοῦτον.

Ἡ πρώτη παράστασις, καθ' ἣν ἐδιδάχθησαν αἱ κωμῳδίαι Πεινασμένος Ποιητῆς καὶ Χαρτοπακτικῆς, ἐδόθη τὴν ἑσπέραν τῆς 29 Ἰανουαρίου. Ἡ ἐπιτυχία ἐπετεύχθη πλήρης, τὸ δὲ συρρεῦσαν πλῆθος τῶν θεατῶν ἐξεδήλωσεν τὴν εὐαρέσκειάν του δι' ἐπαινετῶν ῥαγδαίων χειροκροτημάτων καὶ ζωηρῶν ἐπευφημιῶν.

Τὴν ἑσπέραν τῆς 3ης Ἰσταμένου διδαχθῆσονται αἱ κωμῳδίαι Ἄφρων Πατῆρ καὶ ἡ Τίγρις τῆς Βεγγάλης ἢ τὰ δύο Μπαστούνια.

Ἐπαξίως ἐπαινοῦντες τοὺς τῶν καλῶν ζηλωτὰς εὐγενεῖς τούτους νέους δὲν θεωροῦμεν ἀπὸ σκοποῦ νὰ ἀποδόσωμεν τὰ ἴσα καὶ πρὸς τοὺς φιλοτίμους ἐμπόρους

του Λιμένος Κους Έμμανουήλ Φουνταλίδη, Ν. Ίερεμίαν, Ν. Χλουβεράκη, Ίωάννην Μαστοράκη και Α. Δεσποτάκη και Σ/αν οΐτινες πάνυ προθύμως προσέφεραν δωρεάν τήν διά τας παραστάσεις απαιτούμενην ὕλην.

Τελευταίων σᾶς θερμοπαρακαλῶ ἵνα τοῦ λοιποῦ ἀποστέλητε ἐνταῦθα τήν Ἀλήθειαν τακτικῶς καὶ δημοσιεύσητε δι' αὐτῆς τὰς ἀνωτέρω περὶ τοῦ ἐνταῦθα συστάντος θιάσου περικοπὰς μου.

Διατελῶ Ὅλως Ὑμέτερος

Ι. Δ. Κονδυλάκης

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑ

Στοιχειώδη Βιβλιογραφία γιὰ τὸν Κονδυλάκη κοίτα στὴ μελέτῃ τοῦ Ἀλκῆ Θρύλου, Ἑλληνες Διηγηματογράφοι, Ίωάννης Κονδυλάκης 1861—1920, Νέα Ἑστία Β' σ. 1071—77 καὶ 1163—9, στὴ σελ. 1169. Ἐκεῖ νὰ προστεθοῦν καὶ τὰ παρακάτω:

Στὲς ἐκδόσεις:
 1. Κονδυλάκη, Πρῶτῃ Ἀγάπῃ, Διηγήματα, Ἐκδόσεις Δευτέρα, ἐκδότης Γ. Π. Φορτσάκης, Χανιά 1928 169 σ. 128 [Ἡ α' ἐκδ. Χανιά 1919].

Τὸ διήγημα Ἐπιθήδειος πρωτοδημοσιεύθηκε σὲ σχέδιο μετὰ τὸν τίτλον Πένθημα Ἀστεία στὴν Ἑστία 24-10-1896, ἀνατυπώθηκε σὸ: Σαραντα χρόνια δημοσιογραφικῆς ζωῆς, Πανηγυρικὸν λεύκωμα τῆς Ἑστίας διὰ τὴν 40ετηρίδα τῆς [Ἀθ. 1934] σ. 32-3.

Στὲς μελέτες
 1. Μ. Παναγιωτόπουλος, Κονδυλάκης Ίωάννης Δ., Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Ἐγκυκλοπαιδείᾳ ΙΔ' (1930) σ. 812.
 2. Ἡλία Βουτιερίδῃ, Σύντομη ἱστορία τῆς Νεοελληνικῆς Λογοτεχνίας, Ἀθήνα 1933 [γιὰ τὸν Κονδυλάκην σ. 318, 408—9].

3. Ἀρίστου Καμπάνῃ, Ἱστορία Νεοελλ. Λογοτεχνίας, Γ' ἐκδόσεις (1932-34) σ. 192—6.

Πρόσθεσε καὶ τὲς παρακάτω λαογραφικὰς ἐργασίας του:

1) Νοελληνικὴ τῆς Κρήτης Μυθολογία ΔΙΕΕ Α' (1888) σ. 273—8.

2) Γαμήλια ἔθιμα τῶν περὶ τὴν Ἀμίσον τῆς Μ. Ἀσίας οἰκούντων Ἑλλήνων αὐτόθι Α' (1884) σ. 526—30.

3) Κρητικὰ Παραδόσεις, Ἑβδομάς Α' (1884) ἀριθ. 7, σ. 51—2 [ἀναδημοσιεύθηκε μετὰ τὸν τίτλον Ἡ Κορακιά, Κρητ. Ἡμερολόγιον 1900 σ. 100].

4) Ὁ δαίμων κατὰ τοὺς Κρήτας, Ἑστία ΙΖ' (1884) σ. 317—9.

5) Κρητικὰ δοξασίαι, Ἑστία ΙΖ' (1884) σ. 366.

6) Ὁ Δίκαιος Δαίμων, Ἑβδομάς Β' (1885) σ. 503.

7) Ἡ ζουρίδα τῶν ἐπτά, αὐτόθι σ. 531—2.

8) Ἡ Κρήτη νῆσος ἢ σαίς, αὐτόθι Ε' (1888) τεύχος 5 σ. 2—3.

9) Κρητικὸν Λεξιλόγιον, ἡ γλωσσικὴ κατάστασις τῆς Κρήτης ἀπὸ 1866—1919 (Χειρόγραφον Ἱστορικοῦ Λεξικοῦ).

10) Τραγοῦδια καὶ ἄλλα Κρήτης 1918 (Χειρόγραφον Ἱστ. Λεξικοῦ).

11) Συμπλήρωμα Κρητικοῦ Λεξιλογίου 1919 (Χειρόγραφον Ἱστ. Λεξικοῦ).

12) Λαογραφικὴ ὕλη μετὰ λεξιλογίου 1919.

Λάθος ἔγραψε ὁ Καμπάνης πὺς «Ἱστορία τῶν Κρητικῶν Ἐπαναστάσεων [ἔγραψε] ὁ Κριτοβουλίδης (1868). Τὴ συνέχισε ὁ Σ. Ζαμπέλιος καὶ ὁ Κονδυλάκης» (Ἱστορ. Νέας Ἑλλ. Λογοτ. γ' ἐκδ. σ. 280—1). Ὁ Κονδυλάκης συνεπίλησε τότε μνημονεύματα τοῦ Κριτοβουλίδῃ (1859), τὰ Κρητικὰ Σκηνογραφήματα τοῦ Ζαμπέλιου (1860) καὶ τοὺς Κρητικοὺς Γάμους τοῦ ἴδιου (Τουρίνο 1870) καὶ τὰ ἐπέγραψε «Ἱστορία τῶν Ἐπαναστάσεων τῆς Κρήτης» 8^ο σ. 840. Στὴ λαϊκὴ αὐτὴ ἐκδοσί, ποὺ ἔχω γράφοντας τώρα μπροστὰ μου, δὲ συνεχίζεται ἡ Ἱστορία τῶν κρητ. Ἐπαναστάσεων. Σταματᾷ ἀπλοῦστα ὅπου καὶ ὁ Κριτοβουλίδης, στὰ 1833 δηλαδὴ.

Στὸ Ἱστορικὸν Ἀρχεῖον Κρήτης ὑπάρχει καὶ τὸ ἐξῆς φυλλάδιον:

1. Κονδυλάκη, Ἡ Πατρίς (Ποικίλη Βιβλιοθήκη τόμος Α') Πατριωτικὴ Ἐνωσις, ἐν Ἀθήναις 1917, 12^ο σ. 30.

N. B. T.

ΠΕΡΙΜΕΝΩ

Ἐρμος καὶ πάλι ἀπόμεινεν ὁ δρόμος μου,
 κι' οὔτε πουλιὰ στὰ δέντρα, οὔτ' ἀνθοδῶδι.
 Δειλὰ, σκληρὰ φυτρώνει στὸ κατῶφλι μου
 μονάχα ἡ χλόη.

Ἀνοίγω τὰ φτωχὰ παραθυρόφυλλα,
 μὰ οὔτε βοσκοῦ φλογέρα, οὔτ' ἄλλος ἤχος.
 Κι' ἀπ' τὴν ψυχὴ ἀναβρῦζει μου, ὅπως κι' ἄλλοτε,
 πικρὸς ὁ στίχος.

Διπλώνω τὰ πλατεῖα φτερά καὶ σέρνομαι,
 καθὼς πουλὶ στὸ λόγγο λαβωμένο.
 Διπλώνω τὰ πλατεῖα φτερά καὶ σέρνομαι,
 καὶ περιμένο.

ΔΙΑΛΕΚΤΗ ΖΕΥΓΩΛΗ